

KRİPTO PARALAR, BLOCKCHAIN ve BITCOIN VERGİLENDİRİLMESİ

TAXATION OF CRYPTOCURRENCIES, BLOCKCHAIN AND BITCOIN

Yiğit YILMAZ*

ÖZ

Kripto para birimlerinin çalışma prensibi kriptografi yönetimine dayanmakta olup, kripto paralar için Blockchain teknolojisi kullanılmaktadır. Bir kripto para olan Bitcoin, alanında ilk olarak ortaya çıkan sanal para birimidir. Bitcoin'in, takma adı Satoshi Nakamoto olan kişi tarafından başlatıldığı bilinmektedir. Bu çalışmamızda kripto paraların ortaya çıkışından, gelişimine, işleyişine, kullanıcılarına sağladığı avantaj ve dezavantajlarına, muhasebeleştirilmesine ve vergilendirilmesine ilişkin bilgi ve görüşlere yer verilecektir.

Anahtar Kelimeler: Kripto paralar, Blockchain, Bitcoin, Bitcoin Vergilendirilmesi, Bitcoin Muhasebesi

JEL Sınıflandırması Kodları: H20, H21.

ABSTRACT

Cryptocurrencies operation principle is based on a cryptographical method, and cryptocurrencies use a blockchain technology. Bitcoin, which is a cryptocurrency, is the first virtual money in its market. It is known that Bitcoin was initiated by a person nicknamed Satoshi Nakamoto. This study focuses on the rise of cryptocurrencies, their development, operation, advantages and disadvantages for users, and accounting and taxation of it.

Keywords: Cryptocurrencies, blockchain, Bitcoin, taxation of bitcoin, Bitcoin accounting

JEL Classification Codes: H20, H21

* Vergi Müfettişi, Hazine ve Maliye Bakanlığı, yigit.yilmaz@vdk.gov.tr, ORC-ID: 0000-0003-1251-8862.
Yılmaz, Y. (Mayıs 2019). Kripto Paralar, Blockchain ve Bitcoin Vergilendirilmesi, *E-Makale*, (www.vergiraporu.com.tr).

1- KRIPTO PARA NEDİR?

Kriptoloji, bir şifreleme bilimidir. Bu bilim yazılardan, rakamlardan ya da mesajdan belli bir şifreleme sağlayarak güvenli bir ortam oluşturulmasına ve alıcıya gönderilmesine ya da bu şifreleme sistemlerinin çözülmesiyle uğraşan bir bilim dalıdır.¹

Kripto para ile ilgili yapılacak en basit tanımlama sadece internet aracılığı ile kullanılabilen, herhangi bir merkezi otoriteye bağlı olmayan, blockchain(blok zinciri) sistemi ile çalışan, dijital para birimi anlamına gelmektedir. Kişiler veya kurumlar kripto para birimleri kullanarak internet üzerinden harcama yapabilmektedir. Mevcut olarak dünya piyasalarında dolaşımda olan 1000'den fazla kripto para çeşidi yer almaktadır. Bu paralar arasında en popüler olanları; Bitcoin, Ethereum, Ripple ve Litecoin'dir.

Yaygın bilinenin aksine kripto para birimleri ilk alternatif dijital paralar ortaya çıkmadan önce teorik olarak zaten vardı. İlk kripto para destekçileri "geleneksel" fiyat para birimlerinin siyasi ve pratik dezavantajlarını son teknoloji matematik-bilgisayar bilimi prensipleri ile aşmak istiyorlardı.²

Kripto paraların teknik temelleri 80'li yılların başlarına kadar uzanıyor. Bu yıllarda kriptografi uzmanı ve matematikçi David Chaum "Blinding" adı verilen ve çağdaş web tabanlı şifreleme için hala esas olan algoritmayı buldu. Bu algoritma taraflar arasında güvenli, değiştirilemez bilgi değişikliklerine olanak tanımakta ve gelecekteki elektronik para birimi transferleri için temel hazırlamakta idi. Buna "Blinded Money" deniyordu.

1980'lerin sonunda Chaum, "Blinded Money" kavramını ticarileştirmek için birkaç kripto para tutkununu yanına aldı. Hollanda'ya yerleştikten sonra, blinding algoritmasına dayalı para birimleri üreten kar amaçlı bir şirket olan DigiCash'i

kurdu. Bitcoin ve diğer modern kripto paralardan farklı olarak, DigiCash'in denetimi merkeziyetsiz değildi. Chaum'un şirketi, merkez bankalarının fiyat para birimleri üzerindeki tekeline benzer şekilde, arz kontrolünde tekele sahipti. DigiCash başlangıçta doğrudan bireyleri hedef aldı, ancak Hollanda merkez bankası bundan pek memnun değildi ve bu fikrin önüne geçti. Bir ultimatomla karşı karşıya kalan DigiCash, yalnızca lisanslı bankalara satış yapmayı ve pazar potansiyelini ciddi şekilde kısıtlamayı kabul etmek zorunda kaldı. Microsoft, daha sonra DigiCash'e, erken dönem Windows kullanıcılarının bu para biriminde alım yapmalarına izin verecek potansiyeli olan kazançlı bir ortaklık için yaklaştı, ancak iki şirket şartlarda anlaşamadı ve DigiCash 1990'ların sonunda hüsrana uğradı. Aynı zamanlarda, Wei Dai adlı başarılı bir yazılım mühendisi, karmaşık anonimlik korumaları ve merkeziyetsizlik gibi modern kripto para birimlerinin temel bileşenlerinin çoğunu içeren sanal bir para mimarisi olan b-money üzerine bir white paper* yayınladı. Ancak, b-money asla bir değişim aracı olarak konuşlandırılmadı.

Kısa bir süre sonra, Nick Szabo adında bir Chaum ortağı, modern kripto paranın temelini oluşturan blockchain sistemini kullanmasıyla dikkat çeken Bit Gold adlı bir kripto para birimi geliştirdi ve yayınladı. DigiCash gibi, Bit Gold da hiçbir zaman popülerlik kazanamadı ve artık bir değişim aracı olarak kullanılmamaktadır.³

Kripto para birimlerinin en temel özelliği, kıymetli madenler gibi maden değerinden veyahut banknot gibi devletin saygınlığından doğan bir değerinin olmamasıdır. Bu durumda kripto paraların ederi nasıl belirlenecektir? Kripto paraların değerinin oluşması sorunsalı, kullanıcıların ona bakış açısı ile ilgilidir. Bir kısım kullanıcılar

¹ (<https://cmusavirlik.com/kripto-para-nedir-nasil-ortaya-cikti/>).

² (<https://konupara.com/cryptocurrency/kripto-para-birimlerinin-tarihi-15692/>).

³ (<https://konupara.com/cryptocurrency/kripto-para-birimlerinin-tarihi-15692/>).

kripto paraları bir meta olarak görürken, diğer kullanıcılar ise onu bir mübadele aracı olarak görmektedir. Diğer bir görüşe göre ise kripto para birimleri bir menkul kıymettir. Ancak neticede her üç bakış açısında da kripto paraların değeri, pazardaki anlık arz ve talep koşullarına göre belirlenmektedir.⁴

Kripto paralar, TL, Euro, Dolar gibi fiziki ortamda basılı şekilde bulunmamaktadır. Kripto pa-

raların değeri, kullanıcılarının onu bir yatırım aracı olarak kabul etmelerinden kaynaklanmaktadır, yani devlet itibarından kaynaklı bir değere sahip değildir. Bu değer, diğer para birimlerinde ve emtia ürünlerde olduğu gibi, piyasada anlık oluşan arz ve talep şartlarına göre belirlenmektedir.

Mevcut piyasalarda bulunan en yüksek işlem hacmine ve değere sahip kripto paralar aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 1: En Güçlü 10 Kripto Para ve Değerleri

Kripto Paralar	Sembol	Toplam Piyasa Değeri(Dolar)	Kripto Paralar İçerisindeki Yüzdesi(%)
Bitcoin	BTC	64,2 Milyar	32,17
Ripple	XRP	13,46 Milyar	2,47
Ethereum	ETH	12,88 Milyar	14,85
Bitcoin Cash	BCH	2,28 Milyar	0,99
EOS	EOS	2,26 Milyar	4,75
Stellar	XLM	2,06 Milyar	0,70
Tether	USDT	2,04 Milyar	24,69
Litecoin	LTC	1,90 Milyar	3,56
TRON	TRX	1,68 Milyar	1,07
Bitcoin SV	BSV	1,35 Milyar	0,37

Kaynak: <https://tr.investing.com/crypto/>⁵ Erişim Tarihi: 18.01.2019

2- BLOCKCHAIN SİSTEMİ NEDİR?

2009 yılında Bitcoin ile gündeme gelen blockchain teknolojisi büyük bir devrim olarak görülmektedir. Peki nedir bu blockchain? Blockchain kısaca içerisinde kayıtların birbirine kriptografik elementlerle bağlı olduğu (hash fonksiyonları) sürekli büyüyen dağıtık bir veri tabanıdır.⁶ Merkezi bir sistemi olmamakla beraber veriler sisteme

entegre olan kullanıcılar tarafından depolanmaktadır. Şifrelenmiş işlem takibini sağlayan dağıtık veri tabanı olan blockchain en basit ifade ile dijital yahut dağıtılmış defteri kebir (Distributed Ledger Technology-DLT) olarak tanımlanmaktadır.⁷ Blockchain teknolojisiyle kripto para birimleri iki tarafın ihtiyaç duyduğu aracıyı ortadan kaldırarak yerine matematiksel kesinliği olan bir teknoloji

⁴ (<http://www.mahfiogilmez.com/2017/11/kripto-paralar-bitcoin-ve-blockchain.html>). Erişim tarihi 21 Ocak 2019.

*White paper; bir kişi veya ekip tarafından hazırlanan, ortaya çıkarılacak ürünün teknolojik detaylarını, hedeflerini ve getireceği yenilikleri anlatan ve bu bilgilerle kullanıcıya karar aldırma niteliği bulunduran yazıdır.

⁵ (<https://tr.investing.com/crypto/>) Erişim tarihi: 18 Ocak 2019.

⁶ Eric Piscini, Gys Hyman ve Wendy Henry, "Blockchain: Trust Economy", içinde Tech Trends 2017, 7 Şubat 2017, (<https://www2.deloitte.com/insights/us/en/focus/tech-trends/2017/blockchain-trust-economy.html>).

⁷ Alexis Collomb ve Klara Sok, "Blockchain/Distributed Ledger Technology (DLT): What Impact on the Financial Sector?", Digiworld Economic Journal, Sayı: 103, s. 93-110.

getirmektedir. Bunun da güven mekanizması işlevi gördüğüne işaret edilmektedir.⁸

Blockchain teknolojisinin en büyük özelliği merkezi olmayan bir doğrulama sistemine sahip olmasıdır. Bu açıdan dijital dönüşümün yaşandığı en etkili alanlardan biri olarak gösterilmektedir.⁹

Kripto paralar, merkezi elektronik paraların ve bankacılık sistemlerindeki aksine, merkezi olmayan yapıda olup merkezi olmayan bu yapının kontrolü Blok-Zincir (Blockchain) işlem veri tabanları tarafından gerçekleştirilir.¹⁰ Bitcoin'le ilgili tüm işlem geçmişleri Blockchain'de bulunmaktadır, her yeni işlem ise onaylanmış işlemler zincirinin sonuna eklenmektedir.¹¹ Blockchain teknolojisi bireysel kullanıcılara dijital kimlik üzerinde bugüne kadar benzeri görülmemiş bir kontrol imkânı sağlamaktadır. Dolayısıyla küresel açık bir hesap defteri olan Blockchain sadece kripto paraların üretiminde değil birçok farklı alanda saklama, yönetme ve depolama gibi işlemler için kullanılmaktadır. Dijital kimliğe sağladığı imkân onu güven ekonomisinin anahtarı kılmaktadır.¹²

Kripto paraların çalışmasını sağlayan ve alt yapısını teşkil eden blockchain teknolojisinin aracı gerektirmemesi ve şeffaf oluşunun yanında en güçlü yanı sahip olduğu yüksek güvenliktir. Blockchain işlem sürecini hızlandırması, maliyetleri düşürmesi, güvenliği artırması ve operasyonel

işleyişi kolaylaştırması gibi kullanıcılara sağladığı faydalar yönüyle büyük bir potansiyel barındırmaktadır. Kripto paraların yaygınlaşmaları neticesinde üçüncü taraflara olan ihtiyacı ortadan kaldıran blockchain teknolojisinin merkezileşmemiş sistemi, transferleri anonim ve çok düşük (binde bir gibi) bir maliyetle gerçekleştirmesi sebebiyle finansal sistemde önemli bir değişim veya yıkıcı (disruptive) etki meydana getirebilir.¹³

Blockchain teknolojisinin günümüzden itibaren daha da fazla yaygınlaşacağı, yakın zamanda söz konusu teknoloji sayesinde sağlık, posta hizmetleri ile bankacılık işlemlerinin hatta referandumlar ve seçimler için oy kullanımının dahi oturduğumuz yerden, evlerimizden yapılacağı sıklıkla ifade edilmektedir. Dolayısıyla Bitcoin kullanımının da bu minvalde gelişeceği düşünülmektedir.¹⁴

Blockchain sadece finans sektörü ile sınırlı kalmamakta, dijital teknolojinin sunduğu imkân işletmeler tarafından da fırsata dönüştürülmektedir. Bu yönüyle Blockchain teknolojisinin tsunami gibi yavaş yavaş geldiği ve dördüncü sanayi devriminin merkezinde yer aldığı öne sürülmektedir.¹⁵ Öyle ki önümüzdeki süreçte teknolojinin hayatımızda meydana getireceği büyük etkinin sosyal medya, büyük veri, robotlar ya da yapay zekâ ile gerçekleşmeyeceğini ifade eden Don Tapscott gerçek devrimin sanal-dijital paranın

⁸ (<https://www.mckinsey.com/~media/McKinsey/Industries/Financial%20Services/Our%20Insights/The%20promise%20of%20blockchain/The-promise-of-blockchain.ashx>).

⁹ Dilek, Şerif (2018), "Blockchain Teknolojisi ve Bitcoin", Analiz, Şubat 2018, Sayı: 231

¹⁰ Dizkırıcı ve Gökgöz, (2018), "Kripto Para Birimleri ve Türkiye'de Bitcoin Muhasebesi", Journal of Accounting, Finance and Auditing Studies 4/2 (2018) 92-105

¹¹ Hepkorucu, Atilla ve Genç, Sevdanur; (2017), "Finansal Varlık Olarak Bitcoin'in İncelenmesi ve Birim Kök Yapısı Üzerine Bir Uygulama", Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Cilt: 1, Sayı: 2, Aralık 2017, ss. 47-58.

¹² Piscini, Hyman ve Henry, Blockchain: Trust Economy.

¹³ Mehmet İnhan, "Bilişim Devrimi İşığında Kripto Para II", Sarıca, 3 Ocak 2018.

¹⁴ Dizkırıcı ve Gökgöz, (2018), "Kripto Para Birimleri ve Türkiye'de Bitcoin Muhasebesi", Journal of Accounting, Finance and Auditing Studies 4/2 (2018) 92-105

¹⁵ William Mougayar ve Vitalik Buterin, The Business Blockchain: Promise, Practice, and Application of the Next Internet Technology, (Wiley, 2016).

temelini oluşturan Blockchain olduğunu ifade etmektedir. Sosyal medyada dolaşan “*asıl marifet buluttaydı, fakat herkes yağmura şiiir yazdı*” cümlesi Bitcoin ve Blockchain ilişkisine dikkat çekmek için çok yerinde bir mesaj vermektedir.¹⁶

3- BITCOIN

Bitcoin henüz yeni yeni tanıştığımız ve muhtemelen tam olarak ne olduğunu anlamadığımız bir sanal para olarak, çok kısa süre içinde yatırımcısına büyük paralar kazandırdı.

Bitcoin'in sahibi veya merkezi bulunmamaktadır. Hiçbir kimse ya da kurumun Bitcoin ağına sahip olmadığı bilinmektedir. Temsilcilik, şube, franchise gibi bir oluşumu bulunmamaktadır. Bitcoin açık bir teknoloji olup, herkes tarafından engelleme olmadan katılım sağlanarak, kullanıcı olunması mümkündür. Bitcoin'in değeri bağımsız borsalar üzerinden yapılan işlemler ile arz talep ilişkisi ile belirlenmektedir. Alıcı ve satıcıların emirleri birbirleri ile eşleştirilerek fiyat ve piyasa bilgileri düzenlenir. Farklı Bitcoin borsaları birbirine ya da bir merkeze bağlı değildir.¹⁷

Bitcoin işlemleri, denkler-arası/eşitler-arası (Peer to Peer veya P2P)* teknolojisine dayanan bir network(ağ) üzerinde gerçekleşir. Bitcoin sisteminde, işlemler denkler-arası/ eşitler-arasında (peer to peer) yapıldığı için bir devlet veya merkez bankası gibi geleneksel otoritelerin sahip oldukları yetkiler ve güvenceler yer almadığı gibi kontrol de mevcut değildir. Ayrıca Bitcoin işlemleri network üzerinde herhangi bir aracı kurum olmaksızın doğrudan iki kullanıcı arasında yapılmasından ötürü klasik ödeme sistemlerinin

aksine, işlem maliyetleri sıfıra yakın seyretmektedir. Benzer şekilde aracı kurum veya üst mercii olmadığı için de işlemler ışık hızında gerçekleşmektedir.¹⁸

Bitcoin merkeziyetsizlik, kullanıcı anonimliği, blockchain teknoloji sayesinde kayıt tutması ve sınırlı sayıda olmasıyla ilk popüler kripto para olarak kabul ediliyor. 2008 yılında Satoshi Nakamoto kod adıyla bir kişi veya grup tarafından white paper'ı yayınlanan Bitcoin geride kalan 10 senede büyük popülerite, ilerleme ve değer kazandı. 2009'un başlarında Nakamoto, Bitcoin'i herkesin kullanımına açtı ve kısa sürede pek çok destekçi ve Bitcoin madencisi oluşuma dâhil olmaya başladı. 2010 yılının sonlarında Litecoin gibi alternatif coinler piyasaya çıkmaya başladı. Aynı dönemde herkese açık kripto para borsalarıyla bu paraların alım satımı da başladı. 2 yıl sonra 2012'nin son döneminde WordPress, Bitcoin kabul eden ilk büyük satıcı oldu. Bunu, Newegg.com (online elektronik tedarikçisi), Expedia, ve Microsoft gibi önemli firmalar izledi. Günümüzde binlerce firma Bitcoin kabul ediyor. Günümüzde 2000 civarında alternatif kripto para ve bunların alınıp satıldığı yüzlerce merkezi ve merkeziyetsiz kripto para borsası var. Zirvesini 2018 başlarında yaşayan kripto paralar 800 milyar dolar piyasa değerine ulaşmış, 1 Bitcoin 20,000 dolar değere kadar çıkmıştı.¹⁹

İlk çıktığında 1\$= 1309 BTC(Bitcoin) iken, Kasım/2013'te 1 BTC= 1309 \$ seviyesine ulaşmıştı. Bitcoin ile yapılan ilk satın alma işlemi 22 Mayıs 2010 tarihinde gerçekleştirildi. “Laszlo Hanyecz” adındaki bir programcı, 10,000 Bitcoin karşılı-

¹⁶ Dilek, Şerif (2018), “Blockchain Teknolojisi ve Bitcoin”, Analiz, Şubat 2018, Sayı: 231

^{**}P2P, İngilizce “Peer to Peer” kelimelerinden oluşan bir kısaltmadır. Türkçe’de “Eşten Eşe Bağlantı” anlamına gelmekte olup P2P; Birbirine “eş” iki veya daha fazla istemci arasında haberleşmenin sağlanması, veri paylaşımı yapılmasını sağlamak amacıyla kullanılan bir ağ protokolüdür. (<https://www.nedir.com/p2p>) Erişim tarihi: 21 Ocak 2019.

¹⁷ (<https://www.btcturk.com/yarim/bitcoin-nedir>).

¹⁸ Yıldız, Yiğit (2018), “Kripto Paraların(Bitcoin) Vergilendirilmesi”, Vergi Raporu, Şubat 2018, Sayı: 221.

¹⁹ (<https://konupara.com/cryptocurrency/kripto-para-birimlerinin-tarihi-15692/>).

ğında bir pizza satın aldı. Günümüzde 1 BTC'nin değerini düşündüğümüzde bu programcının dünyanın en pahalı pizzasını satın aldığını söylemek mümkün.²⁰

Bitcoin'i bu kadar özel kılan nedir hususuna gelinecek olursa, Bitcoin merkezi olmayan kendi Blockchain ağ yapısı üzerinde işlem gördüğü için iki kişi arasındaki Bitcoin transferlerinde üçüncü bir kişiye gerek duymaz. Bu bankalar veya finans kurumları olmadan dileyen herkesin, dünyanın her yerinde, dilediği zaman hiçbir ücret ödemenen Bitcoin transferi yapmasını mümkün kılar. Bitcoin transferlerinde komisyon ödemek mecburi değildir ancak tercihe bağlı olarak komisyon ödenerek işlemlerin daha hızlı Blockchain ağına kaydedilmesi sağlanabilir. Ayrıca Bitcoin belirli bir teknoloji ile üretildiği için her saat üretililecek Bitcoin miktarı ve toplam olarak üretililecek Bitcoin miktarı bellidir. Sisteme karşılıksız (ki burada karşılık bilgisayarların işlem gücü ve harcanan zamana bağlı elektrik maliyetidir) Bitcoin eklenmesi mümkün değildir. Bu durum Bitcoin'i dünya üzerindeki hiçbir devletin kontrol edemediği, manipüle edemediği bağımsız bir ortak değer haline getirir. Bu yüzden Bitcoin özeldir.

Elinde bir bilgisayar bulunan herkes ilgili yazılımı indirerek Bitcoin üretme sürecine dâhil olabilir. Bu sürece genel olarak Mining (madencilik) adı ve Bitcoin çıkarma işlemine Bitcoin Mining(-Bitcoin kazma) işlemi denir. Ancak günümüzde Bitcoin çok popüler hale geldiği için büyük çoğunluğu Çin merkezli olan büyük Bitcoin Mining firmaları kurulmuş, bu firmalar on milyonlarca dolar yatırımlar büyük veri merkezleri kurmuş ve bu merkezlerde hiç kimsenin sahip olamayacağı hızda madencilik işlemi yapmaktadır. Bu sebeple bireylerin tek başına Mining işlemi yapması artık çok mantıklı veya kârlı olmaktan çıkmıştır.²¹

Bitcoin zenginleri denildiğinde akla sadece bireylerin gelmemesi gerekir. Zira teknik olarak ABD hükümeti de Bitcoin zenginleri arasında gösterilebilir. Öyle ki 2013 yılında, Deep Web'in en büyük platformlarından biri olan uyuşturucu satış platformu "Silk Road" FBI tarafından kapatılmış; platformun yönetimindeki Bitcoin cüzdanelerine de el konulmuştur. Bu cüzdanelerdeki Bitcoin miktarının ise yaklaşık olarak 144,000 BTC olduğu belirtilmiştir.

Bugüne kadar Bitcoin'in gördüğü en büyük zarar, 2014 yılında Mt. Gox şirketine yapılan sözde hack saldırısı olmuştur. Saldırıda, 2014 yılındaki değerine göre 460 milyon dolarlık Bitcoin çalınmıştır. Bu da Bitcoin gibi kripto para birimlerine olan güvenin azalmasına sebep olmuştur.

Dünyanın en ünlü yatırımcılarından biri olan Warren Buffet, Bitcoin konusuna çok fazla yanaşmak istememiştir. Öyle ki insanların Bitcoin'in bir ilüzyon olduğunu ve insanların bundan uzak durmaları gerektiğini söylemiştir. Dünyadaki önemli yatırımcılardan bir diğeri olan Jamie Dimon da Bitcoin konusunda sert eleştirilerde bulunmuştur. İnsanların yoktan var ettiği boş bir para birimi üzerinden iş yapılamayacağını belirten Dimon, Bitcoin'in sonunun iyi olmayacağını vurgulamıştır. Ancak Warren Buffet ve Jamie Dimon'un aksine Bitcoin konusunda iyimser olup yatırımlar yapan milyarderler de var. Örneğin Mark Cuban her ne kadar Bitcoin'in şişirilmiş bir değer sahip olduğunu söylemiş olsa da, kripto para birimlerini destekleyen bir girişim sermayesi fonuna yatırım yapmıştır.²²

Dünyada Bitcoin ile ödeme kabul eden şirketler gün geçtikçe artmaktadır. Bitcoin ile ödeme kabul eden en önemli şirket ve markalardan bazılarına aşağıda yer verilmiştir.

²⁰ (<http://www.webmasto.com/bitcoin-hakkinda-bilmeniz-gereken-9-onemli-bilgi>).

²¹ (<https://medium.com/@ahmetusta/https-medium-com-ahmetusta-bitcoin-hakkinda-13-soru-ve-cevap-217101d7ed5c>).

²² (<http://www.webmasto.com/bitcoin-hakkinda-bilmeniz-gereken-9-onemli-bilgi>).

Microsoft: Kullanıcılar Xbox ve Windows Store'da hesaplarına para eklemek için Bitcoin kullanabiliyor. Video, oyun ve uygulama gibi içerikler satın alınabilmektedir.

Subway: Siparişlerde Bitcoin'i ödeme aracı olarak kabul etmekte, hatta bazı ülkelerde Bitcoin ile ödemelere ekstra indirim bile vermektedir.

RE/MAX: Londra ve hatta İngiltere'nin genelinde gayrimenkul alışverişlerinde ve kira ödemelerinde Bitcoin kabul edilmektedir.²³

Overstock.com: Overstock.com, 2014 yılının Ocak ayında Bitcoin'leri kabul etmeye başlayan ilk büyük çevrimiçi perakendeci. Şirket, dizüstü bilgisayar ve televizyon dâhil birçok ürün satıyor. Aslında, Overstock.com müşterilere Ethereum, Litecoin, Dash, Monero ve yeni Bitcoin Cash dâhil olmak üzere tüm ana şifrelemelerini kullanma imkânı sunmaktadır.

Wordpress.com: Kullanıcının ücretsiz bloglar oluşturmasına izin veren çevrimiçi bir şirkette Bitcoin kullanımına izin veren markalar arasında yer almakta.

Paypal: PayPal, dünyanın en büyük global ödeme sistemlerinden biri olarak Bitcoin'i ödeme seçenekleri arasına almış durumda. Ödeme sistemi olarak Coinbase, GoCoin, Bitpay kullanıyor, Bitcoin ödemeleri için. Son olarak BrainTree ile yaptıkları ortaklık sonrası kullanıcıların alım satım ve fon gönderme işlemleri için Bitcoin kullanabilecekleri yeni bir hizmet sunmaya başladı. Firma Ethereum'u da ödeme seçenekleri arasına almak üzere çalışma yapıyor.²⁴

4- KRIPTO PARALARIN MUHASEBE KAYITLARI

Bitcoin ve diğer kripto paraların genel olarak

devletler tarafından benimsenmemiş olması ve buna bağlı olarak kripto paralara ilişkin işlemlerin yasal mevzuata konu edilmemesi, bu tür işlemlerin kayıt altına alınarak muhasebeleştirilmeyeceği anlamına gelmemektedir. Muhasebenin konusunu mali nitelikli işlemler oluşturur ki kripto paralar ile yapılan işlemler de niteliği itibarıyla muhasebenin konusuna girmektedir ve muhasebe bilgi sistemi içerisinde yerini almalıdır. Bir bilgi sistemi olan muhasebenin temel görevi, işletme ilgililerine ihtiyaç duydukları finansal bilgileri vermektir. Muhasebe her işlemde olduğu gibi kripto paralarda da işletme içindeki veya dışındaki bilgi kullanıcılarına doğru ve eksiksiz bilgi sunmakla yükümlüdür. Dolayısıyla kripto paralar da kaydedilmelidir.²⁵

Türkiye'de kripto paraların nasıl kayda alınacağı, kripto paralar ile yapılan ödeme ve tahsilatların muhasebeye etkisinin nasıl olacağı ve dönem sonunda kripto paraların nasıl değerlendirileceği gibi konularda henüz bir düzenleme bulunmamaktadır. Ancak genel kabul görmüş muhasebe ilkeleri, muhasebenin temel kavramları, muhasebe ve finansal raporlama standartları, muhasebenin işleyiş sistematığı çerçevesinde çıkarımlarda bulunularak kripto paraların kaydı, değerlemesi ve raporlamasına ilişkin işlemler yapılabilecektir.²⁶

Türkiye'de kripto paraların bir ödeme aracı olarak değerlendirilip elektronik para olarak görülmeye dönük bir yasal düzenleme olmasa da halihazırda birçok işletme kripto paralar ile satış, ödeme, tahsilat yapmaktadır. Kripto paraların tanımlanmasına yönelik bir mevzuat olmadığı gibi yasaklanmasına yönelik de bir mevzuat yoktur. Dolayısıyla kripto paralar niteliği itibarıyla şu aş-

²³ (<http://mbigpara.hurriyet.com.tr/amp/haberler/dunyada-bitcoin-kabul-eden-4-onemli-arka/1450814>).

²⁴ (<https://koinmedya.com/2018/04/18/bitcoin-odemesi-kabul-eden-dunyanin-en-buyuk-10-sirketi/>).

²⁵ Raiborn, C. and Sivitanides; M. (2015), "Accounting Issues Related to Bitcoins", The Journal of Corporate Accounting Finance, January/February, pp. 25-34.

²⁶ Dizkırıncı ve Gökçöz, (2018), "Kripto Para Birimleri ve Türkiye'de Bitcoin Muhasebesi", Journal of Accounting, Finance and Auditing Studies 4/2 (2018) 92-105

mada döviz yani yabancı para gibi kabul edilebilir. Türkiye’de parayla ölçülme kavramı gereği bütün yabancı paralı işlemler ulusal para birimi olan Türk Lirası’na çevrilerek kayıt altına alınmaktadır. Dolayısıyla kripto paraların muhasebenin temel kavramlarından özün önceliği kavramı gereği bir yabancı para olarak değerlendirilip işlem tarihindeki kuru üzerinden Türk Lirası’na çevrilerek kayıt altına alınması uygun görülmektedir.

Kripto paraların tanımı yapılırken “stok” kavramı üzerine odaklanılsa da muhasebedeki raporlama sistematigi çerçevesinde stoklar içerisinde gösterimi uygun bulunmamaktadır. Çünkü stoklar nakde dönüştürülme zamanı belirsiz olan ve istenildiği an nakde dönüşümü mümkün olmayan varlıklardır. Ancak kripto paraların anında ulusal para birimine dönüşümü mümkündür ayrıca bir ödeme ve tahsilat aracı olarak kullanılmaktadır. Söz konusu özelliklerinden dolayı kripto paralar hazır değer olarak raporlanan varlıkların niteliklerine uymakta ve hazır değerler içerisinde raporlanması uygun gözükmemektedir.

Literatürde Burcu Aslantaş Ateş tarafından Bitcoin muhasebesine dair hazırlanan çalışmalar mevcuttur. Bahsi geçen ilk çalışmada Bitcoin bir “emtia” olarak kabul görse de ikincisi “Hazır Değer” olarak işlem yapmanın daha uygun olacağını ifade etmektedir. Kripto paraların zaman içinde çok daha fazla mali işlemde kullanılacağı düşünülmektedir. Buna bağlı olarak işletmelerin

kripto paralar ile ilgili işlem hacimleri artacaktır. İlerleyen zamanlarda kripto paraların vergi ve muhasebe boyutu ile ilgili karmaşık birçok sorunun ortaya çıkacağı dikkate alındığında kripto paraların kayda alınması, değerlemesi, raporlaması ile ilgili muhasebe işlemlerini ve vergi uygulamalarını konu olan yasal düzenlemelerin yapılması elzem görülmektedir. Örneğin; işletmenin kayıtlarında yer alan kripto paranın dönem sonunda hangi kur ile değerlendirileceği yoruma açık bir konudur. İşletmeler amaçları doğrultusunda değerlendirme işleminde farklı piyasalardaki farklı Bitcoin kurlarını dikkate alarak kâr veya zararını manipüle edebilir. Dolayısıyla kripto paralar ile ilgili muhasebe ve vergi işlemlerinin yasal çerçevesinin bir an önce çizilmesi gerekmektedir.²⁷

Konunun daha iyi anlaşılabilmesi için uygulamaya ilişkin bir örneğe aşağıda yer verilmiştir.

Ör: İşletme, 10.02.2018 tarihinde elinde bulunan bir miktar parayı değerlendirmek amacıyla 20 Bitcoin (BTC) satın almış olup bu alışı ilişkin ödemesini banka hesapları üzerinden gerçekleştirmiştir. İşletme, 12.08.2018 tarihinde hesabında bulunan 5 Bitcoinini satarak Türk Lirasına çevirmiştir. Yılsunu itibarıyla 31.12.2018 tarihinde işletme hesaplarında mevcut bulunan 15 Bitcoinini değerlemeye tabi tutmuştur.

10.02.2018 tarihinde 1 Bitcoin: 36.000 TL
12.08.2018 tarihinde 1 Bitcoin: 31.000 TL
31.12.2018 tarihinde 1 Bitcoin: 39.000 TL

10.02.2018	
108 DİĞER HAZIR DEĞERLER HESABI	720.000
108.01 Kripto Paralar Hesabı	
108.01.01 Bitcoin	
102 BANKALAR HESABI	720.000

²⁷ Dizkırıncı ve Gökğöz, (2018), “Kripto Para Birimleri ve Türkiye’de Bitcoin Muhasebesi”, Journal of Accounting, Finance and Auditing Studies 4/2 (2018) 92-105

10.02.2018	
102 BANKALAR HESABI	155.000
656 KAMBİYO ZARARLARI	25.000
108 DİĞER HAZIR DEĞERLER HESABI	180.000
108.01 Kripto Paralar Hesabı	
108.01.01 Bitcoin	
(5 Bitcoin x (36.000-31.000) = 25.000)	
10.02.2018	
108 DİĞER HAZIR DEĞERLER HESABI	45.000
108.01 Kripto Paralar Hesabı	
108.01.01 Bitcoin	
646 KAMBİYO KARLARI	45.000
Kur Farkı: 15 Bitcoin x (39.000-36.000) = 45.000 TL	

5- KRIPTO PARALARIN VERGİLENDİRİLMESİ

Kripto paraların nasıl tanımlanacağı meselesi aynı zamanda vergilendirilmesi konusunda da belirleyici olacaktır. Bu noktada bir para birimi mi yoksa bir varlık (menkul kıymet) ya da emtia olarak mı sınıflandırılacağı önem taşımaktadır. Henüz uluslararası zeminde bir konsensüsün olmaması, mevzuat eksikliği ve yasal dayanağının belirsizliğine karşın piyasada bir değerinin oluştuğu görülmektedir.²⁸ Mevcut durum itibarıyla bazı ülkeler hukuki açıdan kripto para birimlerini emtia, bazıları da finansal varlık olarak kabul etmektedir. Yapılan çalışmalar Bitcoin'in de uygun bir portföy çeşitlendirme aracı olduğu, bazı bor-

salar ve dolar karşısında "hedge" olarak kullanılabileceğini göstermektedir.²⁹ Birçok hedge fon** kripto paralara artan bir talebin olduğu görülmektedir.³⁰

Bitcoin'in işleyişi hakkında bilgi sahibi olmayan kullanıcılar tarafından bunun değişim aracı mı yoksa varlık şeklinde biriktirme aracı olarak mı görüldüğü üzerine bir çalışma yapılmıştır. Çalışmada Bitcoin'in alternatif bir ödeme şekline ziyade bir yatırım aracı olarak görüldüğü ortaya konulmuştur.³¹ Başka bir çalışmada Bitcoin'in benzersiz yapısıyla hem spekülatif hem de standart bir finansal varlık olduğuna işaret edilmiştir.³² Bunun yanı sıra Bitcoin ile diğer yatırım araçlarındaki volatilitenin karşılaştırıldığı bir çalışmada Bitcoin

²⁸ Dilek, Şerif (2018), "Blockchain Teknolojisi ve Bitcoin", Analiz, Şubat 2018, Sayı: 231

²⁹ Dyhrberg, Anne Haubo, "Hedging Capabilities of Bitcoin. Is it the Virtual Gold?", Finance Research Letters, Cilt: 16, (Ekim 2015), s. 139-144; Elie Bouri vd., "On the Hedge and Safe Haven Properties of Bitcoin: Is it Really More Than a Diversifier?", Finance Research Letters, Cilt: 20, (Eylül 2016), s. 192-198.

** Hedge Fonu; Hedge fonlarını, korunma amaçlı yatırım fonları olarak nitelendirilebilmekte olup Sermaye Piyasası Kurulu (SPK) mevzuatında serbest yatırım fonları olarak geçmektedir. Küresel anlamda yönetilen 2 trilyon dolar civarında hedge fonu olduğu bilinmektedir ve bir yılda milyarlarca nakit hedge fonları vasıtasıyla kazanılır. (<https://borsanasiloyunanir.co/hedge-fonlari/>). Erişim tarihi: 21 Ocak 2019.

³⁰ Cheng, Evelyn, "There are Now more than 120 Hedge Funds Focused Solely on Bitcoin, Digital Currencies", CNBC, 27 Ekim 2017; Eddie Van Der Walt, "'Buy Bitcoin' Overtakes 'Buy Gold' as Online Search Phrase", Bloomberg.

³¹ Florain Glaser vd., "Bitcoin-Asset or Currency? Revealing Users' Hidden Intentions. Revealing Users Hidden Intentions", Twenty Second European Conference on Information Systems, (Tel Aviv: 2014).

³² L. Kristoufek, "What Are the Main Drivers of The Bitcoin Price? Evidence from Wavelet Coherence Analysis", PLOS ONE, 10(4), (Nisan 2015).

piyasasının aşırı spekülâtif olduğu ortaya konulmuştur.³³ Bu anlamda Bitcoin özelinde kripto para birimlerini alternatif para biriminden ziyade spekülâtif bir yatırım aracı olarak değerlendiren çalışmalar daha yoğunluktadır.³⁴

Nihayetinde ulusal ve uluslararası platformlarda Bitcoin'in balon mu yoksa emtia, para birimi ya da finansal yatırım aracı mı olduğu tartışmaları halen canlılığını korumakta ve belirsizlik sürmektedir. Ancak Bitcoin özelinde bakıldığında bu kripto para biriminin üretimini yapan madenciler ve buna aracılık eden takas platformlarının vergilendirilmesi ile birlikte bu işlemleri yapan gerçek kişilerin düzenleyici ve denetleyici bir otorite tarafından tanımlanması gerektiği devletlerin öncelik alanları olarak gösterilebilir.³⁵

Türkiye'de BDDK'nın 25.11.2013 tarihinde yaptığı basın açıklamasında izah edildiği üzere; "Bitcoin'in 6493 sayılı Kanun çerçevesinde gözetim ve denetiminin yapılamayacağı, piyasa oynaklığı, bilgilerin çalınması veya dolandırıcılık benzeri sorunlar" hususunda kamuoyu bilgilendirilmiş ve uyarılmış ancak herhangi bir yasak getirilmemiştir (www.bddk.org.tr). İlgili açıklamada da belirtildiği üzere Bitcoin ülkemizde bir elektronik para olarak değerlendirilmemektedir. Bu Kanun ile elektronik para üretmek için gerekli şartlar belirlenmiş, konunun gözetim ve denetimi TCMB'ye bırakılmıştır, Kanun elektronik para kuruluşu olarak faaliyet göstermek için ödenmiş sermayesi en az 5 milyon TL olan anonim şirket

kurulmasını zorunluluk haline getirmektedir.³⁶

Ülkemizde yasak olmasa da Bitcoin'in halen yasal bir statüsü olmadığından Türkiye'de henüz Bitcoin muhasebesi veya vergilendirilmesi doğal olarak söz konusu değildir.³⁷

5.1- Türkiye'de Kripto Paraların Vergilendirmesi ve Mevzuat

İktisat politikası uygulamalarına tepki olarak ortaya çıkan ve herhangi bir otoriteye tabi olmadan işlem gören kripto para birimleri içerisinde en çok talep edileni olan Bitcoin işlemlerinin Türk Vergi Kanunları karşısındaki durumu daha şimdiden görüş ayrılıklarına yol açmıştır. Kimileri Bitcoin'in bir "yabancı para" olduğunu, kimileri ise "emtia" olduğunu, son olarak bazıları ise "menkul kıymet" statüsünde olduğunu ileri sürmektedir.³⁸

Bitcoin ve diğer kripto paraların statüsü henüz hukuki olarak düzenlenmemiştir. Ancak gelir elde etmek amacıyla ve süreklilik arz edecek şekilde yapılan faaliyetler sonucu ortaya çıkan kazancın vergilendirilmesi gerekmektedir.

193 sayılı Gelir Vergisi Kanunu'nun 2'nci maddesinde gelire giren unsurlar sayılmış olup, bu unsurların; ticari kazançlar, zirai kazançlar, ücretler, serbest meslek kazançları, gayrimenkul sermaye iratları, menkul sermaye iratları ve diğer kazanç ve iratlar olduğu belirtilmiştir.

Öte yandan; kripto paranın bir menkul kıymet olduğunu düşünenler, Bitcoin gibi kripto paraların finansal varlık olduğunu ileri sürmektedirler. Do-

³³ C. Baek and M. Elbeck, "Bitcoins As an Investment or Speculative Vehicle? A First Look", Applied Economics Letters, Cilt: 22, Sayı: 1, 2015.

³⁴ Dirk G. Baur, KiHoon Hong ve Adrian D. Lee "Bitcoin: Currency or Asset?", Melbourne Business School, 2016 Financial Institutions, Regulation & Corporate Governance (FIRCG) Conference, 22 Şubat 2016; Jeffrey Dorfman, "Bitcoin Is An Asset, Not A Currency", Forbes, 17 Mayıs 2017.

³⁵ Dilek, Şerif (2018), "Blockchain Teknolojisi ve Bitcoin", Analiz, Şubat 2018, Sayı: 231

³⁶ Bilir, Hakan ve Çay, Şerif; (2016), "Elektronik Para Ve Finansal Piyasalar Arasındaki İlişki", Niğde Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Nisan 2016; Cilt: 9, Sayı: 2

³⁷ Dizkırırcı ve Gökgöz, (2018), "Kripto Para Birimleri ve Türkiye'de Bitcoin Muhasebesi", Journal of Accounting, Finance and Auditing Studies 4/2 (2018) 92-105

³⁸ Yıldız, Yiğit (2018), "Kripto Paraların(Bitcoin) Vergilendirilmesi", Vergi Raporu, Şubat 2018, Sayı: 221.

layısıyla da, kripto paranın alım-satım işlemleri genel olarak gelir vergisinin konusuna girecektir. Alım-satım işlemi sonucu elde edilen gelir değer artış kazancı, kripto para borsalarının elde ettikleri komisyonlar ticari kazançlarını ifade edecektir. Diğer yandan, kripto paranın menkul kıymet olarak tanımlanması halinde KDV'den muaf olacak ve sadece gelir vergisinin konusuna girecektir. Gelirin hangi ülkeden elde edildiği, kripto paranın alım-satım işlemlerine aracılık eden borsaların hangi ülkede kurulu olduğu, vergileme işlemlerinde uluslararası sınırların çizilmesi konuları karşılaşılabilecek zorluklar arasındadır.³⁹

Söz konusu kazançlara ilişkin değerlendirme yapıldığında, satın alınan kripto para ile ilgili süreklilik arz edecek şekilde alım satım yapılması ve bir kereye mahsus alınıp değerinin artmasının beklenmesi halinde, değerinde meydana gelen artış menkul sermaye iradı gibi sadece sermayeye bağlı olarak ortaya çıkan bir gelir olduğu söylenebilir. Bu görüşe göre kripto paralar, yabancı para olarak değerlemeye tabi tutulması gerekmektedir. Yabancı paralar 213 sayılı Vergi Usul Kanunu'nun 280'inci madde hükümlerine göre borsa rayıcı ile değerlendirilmesi gerekecektir. Ancak 1567 sayılı Türk Parasının Kıymetini Koruma Kanunu ile ilgili 32 sayılı kararın 2'nci maddesine göre *"banknot şeklindeki bütün yabancı ülkeler paraları"* efektif, *"efektif dahil yabancı para ile ödemeyi sağlayan her tür hesap, belge ve vasıtalar"* ise döviz (kambiyo) olarak tanımlanmıştır. Aynı maddede menkul kıymet; *"sermaye ve para piyasalarında işlem gören her türlü Türk ve yabancı menkul kıymetleri"*, *"her tür ve şekilde altın, gümüş, platin ve paladyum"* kıymetli maden olarak, *"kıymetli madenler veya kıymetli taşlardan yapılmış ya da bunları içeren eşyalar"* ise kıymetli eşya olarak tanımlanmıştır. Bitcoin ise

herhangi bir ülkeye ait olmadığı için döviz veya efektif tanımına uymamaktadır.

Sermaye Piyasası Kanunu'nun 3'üncü maddesine göre *"para, çek, poliçe ve bono"*, menkul kıymet tanımı kapsamında değil. Aynı maddede ki 'sermaye piyasası araçları' tanımı ise 'menkul kıymetler ve türev araçlar ile yatırım sözleşmeleri dâhil olmak üzere kurulca bu kapsamda olduğu belirlenen diğer sermaye piyasası araçlarını' ifade ediyor. SPK'nın Bitcoin'i 'kurulca bu kapsamda olduğu belirlenen diğer sermaye piyasası araçları' yetkisine dayanarak kapsama alma yetkisi var.⁴⁰ Bu nedenle de menkul kıymet olarak değerlendirilmemektedir. Gelir Vergisi Kanunu'nun geçici 67'nci maddesinde *"diğer sermaye piyasası araçlarının elden çıkarılmasından sağlanan gelirler"*, stopaj yapılmak suretiyle vergilendirilmektedir. Eğer ki SPK yetkisini kullanarak bu şekilde bir tanımlama yaparsa Bitcoin ve diğer kripto paralar üzerinden yapılan işlemlerden geçici 67'nci madde kapsamında stopaj yoluyla vergilendirmenin önü açılabilecektir.

Bir diğer görüş ise kripto paranın emtia olarak değerlendirilmesi gerektiği yönündedir. Bu durumda; kripto paranın alım-satım işlemi sürekli yapılmıyorsa arızı kazancı teşkil ederek ve 2018 yılında tutarın 27.000 TL'yi aşması durumunda aşan kısmın yıllık gelir vergisi beyannamesi ile beyan edilmesi gerekmektedir (GİB, 2018b). Öte yandan kripto para alım satım işlemi sürekli olarak yapıyorsa mükellefin ticari kazancını oluşturarak, ticari kazanç hükümlerine göre gelir vergisine tabi olacaktır. Alım-satım aracılık edenlerin sağladığı komisyonlar ise; menkul kıymet nitelendirmesinde olduğu gibi ticari kazancı meydana getirecektir. Ayrıca söz konusu alım-satım işlemleri KDV'nin konusuna da girmektedir.⁴¹

³⁹ Yıldız, Yiğit (2018), "Kripto Paraların(Bitcoin) Vergilendirilmesi", Vergi Raporu, Şubat 2018, Sayı: 221.

⁴⁰ (<https://blasea.org/turkiye-vergi-bolumu-baskani-bitcoin-vergilendirmesi-hakkinda-konustu/>)

⁴¹ Yıldız, Yiğit (2018), "Kripto Paraların(Bitcoin) Vergilendirilmesi", Vergi Raporu, Şubat 2018, Sayı: 221.

Öte yandan; kripto paranın emtia olarak kabul edilmesi halinde madencilerin nasıl vergilendirileceği bir başka tartışma konusudur. Kripto para madenciliğinin sermayeden ziyade ihtisasa dayalı olduğunu düşünen yazarlar olduğu gibi, işlemin yüksek donanıma sahip cihazlar gerektirdiği için emek ve sermayenin etkisinin daha fazla olduğunu dolayısıyla ticari kazanç olması gerektiğini düşünen yazarlar da vardır.⁴²

Kripto paranın vergilendirilmesi konusunu emtia yaklaşımı çerçevesinde daha detaylı incelemek gerekirse; öncelikle gelir, kurumlar ve katma değer vergisi kapsamına gireceği görülecektir. Gelir vergisi açısından değerlendirildiğinde; kripto paranın Gelir Vergisi Kanunu'nda sayılan yedi gelir unsurundan hangisine gireceği tartışmalıdır. Kripto paranın alım-satımı sürekli yapılıyorsa ticari kazanç, sürekli yapılmıyorsa arzi kazanç olacağı düşünülebilir. Ancak; Gelir Vergisi Kanunu'nun 80. Maddesinin 1. fıkrasında hangi kazançların arzi kazanç kapsamında değerlendirileceği açıklanmıştır ve kripto paraya ilişkin şu an için herhangi bir hüküm bulunmamaktadır.

Kurumlar vergisinde ise durum nispeten daha kolaydır. Kripto paranın emtia sayılması halinde kurumlar vergisi mükellefleri (sermaye şirketleri, kooperatifler, iktisadi kamu kuruluşları, dernek veya vakıflara ait işletmeler ve iş ortaklıkları) tarafından elde edilmiş kurum kazançları kurumlar vergisine tabi olacaktır. Söz konusu durumda karşılaşılabilecek bir diğer vergi ise katma değer vergisidir. Buna göre; işlemlerin Türkiye'de yapılması şartıyla kripto para tesliminin katma değer vergisine tabi olacağını söylemek gerekir.⁴³

5.2- Çeşitli Ülkelerde Kripto Paraların Vergilendirilmesi

ABD

ABD Vergi İdaresi (IRS) tarafından yayımlanan

“Sanal Para Rehberi” (IRS Virtual Currency Guidance, Notice 2014-21) ile yapılan açıklamalara göre, Bitcoin gibi sanal paralar varlık / mal olarak kabul edilmekte. Diğer bir deyişle, Bitcoin ABD’de vergileme açısından varlık veya mal olarak değerlendiriyor.

Bitcoin satış veya değişiminden kaynaklanan kazanç veya zararın niteliği, sanal para biriminin mükellefin elinde sermaye varlığı olup olmadığına bağlı. Bir mükellef genellikle “varlık” olarak kabul edilen Bitcoin alım satımından “gelir” sağlar veya “zarar” edebilir. Hisse senedi, tahvil ve diğer yatırım amaçlı gayrimenkuller sermaye varlıklarına örnek teşkil eder. İşverenlerin Bitcoin ile çalıştırdıkları işçilere veya hizmet aldıkları serbest meslek erbabına yaptıkları ödemeler bu kişilerin geliri sayılmaktadır.

Avrupa Birliği

Avrupa Adalet Divanı Kararına göre (ECJ Public Release No 128/15, 22.11.2015), Bitcoin işlemleri para, banknot ve madeni paralara ilişkin işlemlerle ilgili hüküm kapsamında KDV’den muaf. Bitcoin alım-satımı KDV’den muaf olsa da Bitcoin işlemlerinden elde edilen kazanç, “sermaye değer kazancı veya gelir vergisi” gibi diğer vergilere tabi olabilir ve vergileme AB ülkesine göre değişir. Bu karara göre Bitcoin” gelir vergileri açısından varlık, dolaylı vergiler açısından ise para sayılmaktadır.

Almanya

Bitcoin özel para olarak nitelendiriliyor ancak 1 yıldan az süre içinde elden çıkarma sonucu elde edilen kazançlar vergiye tabi tutuluyor. 800 Euro’yu aşmayan veya 1 yıldan fazla elde tutulan Bitcoin satışından elde edilen değer artış kazancı vergiden istisna tutulmaktadır.

İngiltere

İngiltere’de Bitcoin döviz olarak değerlendiriliyor. Döviz kazanç ve zararlarının tabi olduğu

⁴² Türkyılmaz, Tamer (2018), “Kripto para kaynaklı kazançlarda vergileme”, (https://www.vergidegundem.com/documents/10156/4739384/ocak2018_mak2.pdf/a2a94dc3-3bda-419f-94a8-b46de0be7455).

⁴³ (https://www.researchgate.net/publication/326786462_KRIPTO_PARANIN_VERGILENDIRILMESI_FIKRININ_MALI_YONDEN_DEGERLENDIRILMESI).

kurallar, Bitcoin işlemleri için de geçerli. İngiltere Gelir ve Gümrük İdaresi (HMRC), Bitcoin işlemleri ile ilgili vergi uygulamalarında net olmayan bilgiler sunuyor. (Revenue and Customs Brief 9/2014: Bitcoin and other cryptocurrencies). İdare, Bitcoin ile ilgili her bir olayın “kendi kişisel gerçekleri ve koşullarına göre değerlendirileceğini” açıklıyor. Doğru vergi uygulaması için ilgili mevzuat ve içtihatların uygulanacağı ifade edilmiştir.

Danimarka

Sanal para alım-satımları ve sanal para satışlarından elde edilen kazançlar vergiden istisnadır.

Japonya

Bitcoin satışı, 1 Temmuz 2017 tarihinden itibaren tüketim vergisinden muaf. Sanal para emtia olarak kabul ediliyor. Sanal para birimleri, “ödemeleri yaparken kullanılabilen ve dijital olarak aktarılabilen” varlık benzeri değerler olarak tanımlanıyor. Bu nedenle, Bitcoin ticaretinden elde edilen kazançlar işletme kazancına dahil. Buna göre gelir ve sermaye kazançları vergisi amaçlarıyla işleme tabi tutulmaktadır.

Avustralya

Avustralya Vergi İdaresi'ne göre Bitcoin 'para veya yabancı para / döviz' değil, değer artış kazancı elde edilebilecek bir varlık. Diğer taraftan, kişisel Bitcoin işlemleri iki koşul altında vergilendirilmeden muafır:

- 1) Bitcoin kişisel kullanım amaçlı mal ve hizmet ödeme aracı olarak kullanılmışsa,
- 2) İşlemin değeri 10 bin Avustralya Doları'ndan düşükse.

Kanada

Kanada Gelir İdaresi (CRA) 2013 tarihli açıklaması ile Bitcoin gibi kripto para birimlerinin Kanada yasalarına göre altın, gümüş ya da doğalgaz gibi emtia olduğunu beyan etti. Buna göre, Bitcoin ya ticari kazanç ya da bir değer artış

kazancı (zarar halinde de bu yaklaşım geçerli) olarak vergilendirilmektedir.⁴⁴

Bunlar ülkeler dışında Bitcoin'i yasaklayan ülkelerde bulunmaktadır. Bu ülkeler hakkında da kısaca bilgi verilecek olursa;

İzlanda Merkez Bankası, Mart 2014'te *Bitcoin* satın almanın İzlanda Kambiyo Yasasına aykırı olduğunu açıklamıştır.

Bangladeş, *Bitcoin*'i yasal bir para olmadığı ve kullanıcılarını finansal tehlikelere atabileceği için yasaklamıştır.

Bolivya Merkez Bankası, “bir hükümet veya yetkili birimler tarafından çıkartılmayan ve kontrol edilmeyen paraları kullanmak yasal değildir” gerekçesiyle *Bitcoin*'i yasaklamıştır.

Ekvador, kendi elektronik parasını çıkartmak için çalıştığından, rekabeti önlemek için *Bitcoin*'i yasaklamıştır.

Tayland Merkez Bankası, Temmuz 2013'te *Bitcoin* için bir yasa olmadığından dolayı, kullanımının yasal olmadığını duyurmuştur.⁴⁵

6- BITCOIN VERGİ KAÇIRMA AMAÇLI KULLANILABİLİR Mİ?

Son dönemde oldukça popüler hale gelen kripto paraların vergilendirilmesi ile ilgili halen mevcut mevzuatlarda önemli eksiklikler olduğu görülmektedir. Bitcoin alım satımından elde edilen karların nasıl vergilendirileceği hakkında birçok görüş olmakla birlikte net bir kanun maddesi bulunmamaktadır. Bu nedenle gelir vergisi veya kurumlar vergisi mükelleflerinin vergi kaçırma amacıyla Bitcoin alım satımında bulunarak ödemesi gereken vergilerini ziyaa uğratabilecekleri açıktır.

Kripto para birimleri yasal amaçlar için kullanılabilmesi gibi yasadışı işlemlere araç olmaya da birebir uygundur. Vergi kaçırma mantığı ile

⁴⁴ (<https://koinbulteni.com/turkiye-vergi-bolumu-baskani-bitcoin-vergilendirilmesi-hakkinda-konustu-5712.html>).

⁴⁵ Çarkacıoğlu, Abdurrahman; (2016), “Kripto-Para Bitcoin”, Sermaye Piyasası Kurulu Araştırma Raporu, Ankara.

özellikle çekicidirler. Kripto para birimleri, geleneksel vergi cennetlerinin en önemli iki karakteristik özelliğine sahiptir. İlkini, işlem gördükleri yerde yargı yetkisi bulunmadığından (bunlar, siber uzayda cüzdan olarak ifade edilen sanal hesaplarda saklanmaktadır), kaynakta kesintiye konu edilmezler. İkincisi, kripto para birimi hesapları anonimdir. Kullanıcılar, tanımlayıcı bilgi sağlamaksızın istedikleri sayıda sanal cüzdan satın alabilir ya da Bitcoin çıkartarak mübadeleye sokabilirler. Ayrıca, Bitcoin (ve diğer Kripto para birimleri) geleneksel vergi cennetlerinin vergi kaçırana sağladığı bir başka büyük fırsatı daha sunmaktadır: Bitcoin'in işlerliği banka gibi finansal araçların varlığından bağımsızdır. Bitcoin tam anlamıyla, eşler arası mübadeleye uygundur. Bu nedenle de *Bitcoin, gün geçtikçe artan vergi kaçırma yöneliminde uluslararası rejime karşı da bağımsızlık sahibidir. Siber uzayda, finansal kurumlar, vergi toplayan yeni aktörler, resimden çıkarılmıştır. Bu nedenle de kripto para birimlerinin üstün vergi cennetleri olmaları ihtimali kuvvetle muhtemeldir.*⁴⁶

Örneğin; bir hizmet sağlayıcı teorik olarak gerçek hizmetler için ödemeleri Bitcoin ile kabul edebilir. Hizmet sağlayıcının Bitcoin cüzdanı oluştururken kendini tanıtmaması da gerekmediğini varsayacak olursak, cüzdanında biriken kazanımı, hizmet sağlayıcıya kadar geri takip etmek oldukça güç olacaktır. Öte yandan, gelir idarelerinin bu gelirden haberdar olması, hizmet sağlayıcının kendiliğinden beyan etmesi dışında mümkün görünmemektedir.

Bitcoin aracılığı ile vergi kaçırmanın daha karmaşık yolları ise 3. Şahısların varlığını gerektirmektedir. Örneğin; Bitcoin kullanılarak vergiden muaf alış aktörlerinin net trampa sözleşmeleri ile hisse ve erzak ticaretine yatırımına yönlendirilmek mümkündür.

Bu halde, X şirketi hisselerine yatırım yapmakla ilgili Bitcoin kullanıcısı (yatırımcı), harcamak istediği Bitcoin tutarını alıcı aktöre ödeyebilir. Aktör takiben, hisselerin alımı için ödenen ilgili tutarın dolar değerini kullanabilir. Aktör, X şirketinin ajana ödemiş olduğu tüm temettünün Bitcoin karşılığını yatırımcıya yonlendirir. Sözleşme sonlandırıldığında, aktör ya yatırımcıya hisselerin karşılığı olarak kararlaştırılan Bitcoin'i öder ya da kullanıcı aktöre Bitcoin amortisman değerini öder. Her halükârda, aktör, vergiden muaf durumda olduğundan herhangi bir vergi yükümlülüğü altına girmez. Aktörün hisse performansında da hiçbir fark yoktur, zira ekonomiye hiçbir şekilde maruz kalmaz. Öte yandan, yatırımcı doğrudan hisseye yatırım yapmış gibi tamamen hissenin performansına maruzdur. Ancak, vergi otoriteleri, yatırımdan doğan geliri vergi dışı kalan ve beyan edilmeyen Bitcoin yatırımcısının müdahalesinden bi haberdir.

Geleneksel vergi kaçırmanın engellenmesi yöntemlerinin Bitcoin merkezli vergi kaçırılması aktiviteleri karşısında başarılı olamadığı bir gerçektir. Örneğin; Bitcoin'in yargı yeri bağıllığı olmadığından bilgi değişim anlaşmaları anlamsızdır. Bilgi değişimi yapılabilecek hiçbir yargı yetkisi yoktur. Geleneksel yollar ile deniz aşırı vergi kaçırmasında olduğu gibi; hükümetler karmaşık istatistiksel analizlere başvurarak Bitcoin hesabının sahibini bulmaya çalışabilirler. Böylesi bir yaklaşım, sorunun sistematik çözümünü sağlamamak ile birlikte sınırlı hallerde kullanılabilir. Bitcoin'in vergi kaçırılmasında bir araç olarak kullanılmaya başlanması bununla mücadelede yenilikçi politikaların ortaya çıkarılması gerekliliğini ortaya koymaktadır. Bitcoin mübadelesinde geleneksel hiçbir finansal aracı yer almamaktadır. Hesap sahiplerinin bilgisini tutan

⁴⁶ Marian, O. Y. 2016. "Kripto Para Birimi Üstün Vergi Cenneti Mi?", Çev. Sedef Pelin Gürlek Keleş İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası 74 (2).

hiçbir banka bulunmamaktadır. Bitcoin uygulamalarının hızla popüler olması nedeni ile piyasada doğaçlama olarak internet araçları ortaya çıkabilmektedir. Bitcoin'in gerçek para birimleri ile mübadelesini sağlayan internet sitelerinin, mübadeleyi gerçekleştirmek için hesap sahiplerine ait (banka hesap numarası, kredi kartı numarası ya da Pay Pal hesabı gibi) bazı bilgilere sahip olması gerekmektedir.

Alman hükümeti, Bitcoin'in bir sermaye kazancı olarak vergilendirilmesini önermiştir. Böylelikle, vergi mükellefleri, hisse veya senet ya da yatırım amacı ile elde tutulan diğer finansal araçları elden çıkarmaları sonrasında beyan ettikleri gelir gibi Bitcoin'i ellerinden çıkartırken de gelirlerini beyan etmek durumunda kalacaklardır. Tekrarla, böylesi bir yöntem ancak mübadele işlemleri noktasında ilgili olacağından Bitcoin sahipleri siber gizlilik örtüsü dışına çıkarak kazançlarını rızaen beyan edeceklerdir. Alman yaklaşımı, Bitcoin kullanılarak gerçekleştirilen işlemler sonucunda elde edilen gelirin beyan edilmemesi ve hükümet destekli para birimlerine dönüşürülmemesi durumunda Bitcoin kaynaklı vergi kaçırılmasının mümkün olabileceği sonucunu değiştirmemektedir.⁴⁷

SONUÇ

Kripto para birimleri teknolojik ve ekonomik olarak yaşanan dijital değişim sürecinin önemli bir bileşenidir. Bitcoin ve diğer kripto para birimleri kısa sürede küresel boyutta çok büyük etki yaratmıştır. Her ne kadar ortaya çıkışından bu yana spekülasyonlarla değerinde dalgalanmalar yaşasa da, önde gelen finans kuruluşları ve devletler kripto paraları yakından takip etmektedir.

Bitcoin ve diğer kripto paraların kullanım şekilleri incelendiğinde, merkezi bir otoritenin denetimine ait olmadan şifreler aracılığıyla kul-

lanılmaları, herhangi bir yasal statülerinin henüz olmaması ve bir ödeme ve mübadele aracı olarak sahip olduğu hız, maliyet düşüklüğü ve daha az risk barındırması bakımından gelecek yıllarda teknolojiyle beraber kullanım alanlarının artması beklenebilir. Kripto paraların gerek para birimi olarak gerekse bir yatırım aracı olarak değerlendirildiğinde yatırımcısının ilgisini çekerek büyüme trendini sürdürebileceği yüksek bir ihtimal olarak görünmektedir.

Çalışmamızın önceki bölümlerinde de belirtildiği üzere Bitcoin ve diğer kripto para birimlerinin yasal statüleri henüz belirlenmemiştir. Bu nedenle ne şekilde vergilendirileceği ve denetime tabi tutulacağı konusunda belirsizlik söz konusudur. Bu durum, kripto paraların kara para aklama, dolandırıcılık ve vergi kaçırma gibi yasa dışı amaçlar için kullanılabilmesi sonucunu doğurmaktadır.

Kripto paraların, her geçen gün artan yatırımcı ve kullanıcı sayısı devletlerin bu konuya ayak uydurmak için hukuki düzenlemeler getirmesini zorunlu kılmaktadır. Dünyanın birçok ülkesinde kripto paraların yasal statülerinin belirlenmesi ve vergilendirilmesi için çalışmalar ve regülasyonlar yapılmaktadır. Ülkemizde de bu hususa ilişkin çalışmalar yapılmakla birlikte henüz net bir yasal dayanak yürürlükte değildir. Mevcut durumda Türkiye'nin de, kripto paraların teknik ve ekonomik kısmıyla ilgili çalışma yapması, Blockchain altyapısını ve sistemini her yönüyle değerlendirerek organizasyon çerçevesine yerleştirilmesi, yatırımcılarının zarar görmesinin önüne geçilecek şekilde, vergisel ve muhasebesel işlemlerde su-üstimmallerin önüne geçilebilmesi için bir an evvel yasal ve hukuki düzenlemeleri yapması elzemdir. Yapılacak düzenlemelerle kripto paraların tâbi olacağı işlemlerde komisyon alınması ülkeye mali açıdan fayda sağlayacağı apaçık ortadadır.

⁴⁷ Marian, O. Y. 2016. "Kripto Para Birimi Üstün Vergi Cenneti Mi?", Çev. Sedef Pelin Gürlek Keleş İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası 74 (2).

KAYNAKÇA

- 213 sayılı Vergi Usul Kanunu
- 193 sayılı Gelir Vergisi Kanunu
- 3065 sayılı Katma Değer Vergisi Kanunu
- Alexis Collomb ve Klara Sok, "Blockchain/ Distributed Ledger Technology (DLT): What Impact on the Financial Sector?", *Digiworld Economic Journal*, Sayı: 103, s.93-110, (https://www.academia.edu/30192464/Blockchain_Distributed_Ledger_Technology_DLT_What_Impact_on_the_Financial_Sector). Erişim tarihi: 22 Ocak 2019.
- Bilir, Hakan ve Çay, Şerif; (2016), "Elektro- nİK Para Ve Finansal Piyasalar Arasındaki İlişki", Niğde Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Nisan 2016; Cilt: 9, Sayı: 2
- C. Baek and M. Elbeck, "Bitcoins As an Investment or Speculative Vehicle? A First Look", *Applied Economics Letters*, Cilt: 22, Sayı: 1, 2015.
- Cheng, Evelyn, "There are Now more than 120 Hedge Funds Focused Solely on Bitcoin, Digital Currencies", CNBC, 27 Ekim 2017; Eddie Van Der Walt, "'Buy Bitcoin' Overtakes 'Buy Gold' as Online Search Phrase", Bloomberg.
- **Çarkacıoğlu, A.**, (2016). "Kripto-Para Bitcoin", Sermaye Piyasası Kurulu Araştırma Raporu, Ankara.
- Dilek, Ş., (2018), "Blockchain Teknolojisi ve Bitcoin", *Analiz*, Şubat 2018, Sayı: 231
- Dirk G. Baur, KiHoon Hong ve Adrian D. Lee "Bitcoin: Currency or Asset?", Melbourne Business School, 2016 Financial Institutions, Regulation & Corporate Governance (FIRCG) Conference, 22 Şubat 2016; Jeffrey Dorfman, "Bitcoin Is An Asset, Not A Currency", *Forbes*, 17 Mayıs 2017.
- Dizkırıncı ve Gökğöz, (2018), "Kripto Para Birimleri ve Türkiye'de Bitcoin Muhasebesi", *Journal of Accounting, Finance and Auditing Studies* 4/2 (2018) 92-105
- Dyhrberg, Anne Haubo, "Hedging Capabilities of Bitcoin. Is it the Virtual Gold?", *Finance Research Letters*, Cilt: 16, (Ekim 2015), s. 139-144; Elie Bouri vd., "On the Hedge and Safe Haven Properties of Bitcoin: Is it Really More Than a Diversifier?", *Finance Research Letters*, Cilt: 20, (Eylül 2016), s. 192-198.
- Eğilmez, M., (2017). "Kripto Paralar, Bitcoin ve Blockchain", (<http://www.mahfielgilmez.com/2017/11/kripto-paralar-bitcoin-ve-blockchain.html>). Erişim tarihi: 24 Ocak 2019
- Eric Piscini, Gys Hyman ve Wendy Henry, "Blockchain: Trust Economy", içinde *Tech Trends 2017*, 7 Şubat 2017, (<https://www2.deloitte.com/insights/us/en/focus/tech-trends/2017/blockchain-trust-economy.html>). Erişim tarihi: 24 Ocak 2019.
- Florain Glaser, "Bitcoin-Asset or Currency? Revealing Users' Hidden Intentions. Revealing Users Hidden Intentions", *Twenty Second European Conference on Information Systems*, (Tel Aviv: 2014).
- Hepkorucu, Atilla ve Genç, Sevdanur; (2017), "Finansal Varlık Olarak Bitcoin'in İncelenmesi ve Birim Kök Yapısı Üzerine Bir Uygulama", *Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt: 1, Sayı: 2, Aralık 2017, ss. 47-58.
- İnhan, Mehmet (2018), "Bilişim Devrimi Işığında Kripto Para II", *Sarkaç*, 3 Ocak 2018; (<https://sarkac.org/2018/01/bilisim-devrimi-isiginda-kripto-para-2-mehmet-inhan/>). (Erişim tarihi: 22 Ocak 2019.
- L. Kristoufek, "What Are the Main Drivers of The Bitcoin Price? Evidence from Wavelet Coherence Analysis", *PLOS ONE*, 10(4), (Nisan 2015).
- Marian, O. Y. 2016. "Kripto Para Birimi Üstün Vergi Cenneti Mi?", Çev. Sedef Pelin

- Gürlek Keleş İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası 74 (2).
- Raiborn, C. and Sivitanidies; M. (2015), "Accounting Issues Related to Bitcoins", The Journal of Corporate Accounting Finance, January/February, pp. 25-34.
 - Türkyılmaz, Tamer (2018), "Kripto para kaynaklı kazançlarda vergileme", (https://www.vergidegundem.com//documents/10156/4739384/ocak2018_mak2.pdf/a2a94dc3-3bda-419f-94a8-b46de0be7455). Erişim tarihi: 25 Ocak 2019.
 - William Mougayar ve Vitalik Buterin, "The Business Blockchain: Promise, Practice, and Application of the Next Internet Technology", (Wiley, 2016).
 - Yıldız, Y., (2018). "Kripto Paraların(Bitcoin) Vergilendirilmesi", Vergi Raporu, Şubat 2018, Sayı: 221.
 - (<https://blasea.org/turkiye-vergi-bolumu-baskani-bitcoin-vergilendirmesi-hakkinda-konustu/>)
 - (<https://borsanasiloyunanir.co/hedge-fonlari/>). Erişim tarihi: 21 Ocak 2019.
 - (<https://www.btcturk.com/yardim/bitcoin-nedir>).
 - (<https://cmusavirlik.com/kripto-para-nedir-nasil-ortaya-cikti/>).
 - (<https://koinbulteni.com/turkiye-vergi-bolumu-baskani-bitcoin-vergilendirilmesi-hakkinda-konustu-5712.html>).
 - (<https://koinmedya.com/2018/04/18/bitcoin-odemesi-kabul-eden-dunyanin-en-buyuk-10-sirketi/>).
 - (<https://konupara.com/cryptocurrency/kripto-para-birimlerinin-tarihi-15692/>).
 - (<http://mbigpara.hurriyet.com.tr/amp/haberler/dunyada-bitcoin-kabul-eden-4-onemli-arka-1450814>).
 - (<https://www.mckinsey.com/~media/McKinsey/Industries/Financial%20Services/Our%20Insights/The%20promise%20of%20blockchain/The-promise-of-blockchain.ashx>).
 - (<https://medium.com/@ahmetusta/https-medium-com-ahmetusta-bitcoin-hakkinda-13-soru-ve-cevap-217101d7ed5c>).
 - (https://www.researchgate.net/publication/326786462_KRIPTO_PARANIN_VERGILENDIRILMESI_FIKRININ_MALI_YONDEN_DEGERLENDIRILMESI).
 - (<https://tr.investing.com/crypto/>). Erişim tarihi: 18 Ocak 2019.
 - (<http://www.webmasto.com/bitcoin-hakkinda-bilmeniz-gereken-9-onemli-bilgi>).